

شناخت محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران
و کشورهای هم‌جوار
(جلد چهارم)

نویسندگان:

غلامرضا ملکی

مسعود مصدق

حسن قاضی

سهیل محمدرضا علی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۰

سرشناسه	ملکی، غلامرضا، ۱۳۴۴-
عنوان و نام پدیدآور	شناخت محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هم‌جوار/ نویسندگان غلامرضا
ملکی- او دیگران	ملکی- او دیگران
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری	ج ۵
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۱-۹-۹۱-۶۷۸-۶۲۲-۹۷۸ : ج ۲-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۳-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۴-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۵-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۶-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۷-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۸-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۹-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶ : ج ۱۰-۹۷۸-۶۲۲-۶۷۸-۰۸۹-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیب
موضوع	ایران -- تقسیمات کشوری
موضوع	Iran -- Administrative and political divisions
موضوع	جغرافیای طبیعی -- ایران
موضوع	Physical geography -- Iran
موضوع	شهرها و شهرستان‌ها -- ایران -- آمار
موضوع	Cities and towns -- Iran -- Statistics
شناسه افزوده	ایران. ارتش. دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افزوده	Iran. Army. Command & Staff University. Dafoos Publisher
رده بندی کنگره	JS۷۲۶۳
رده بندی دیویی	۲۵۲/۱۳۰۹۵۵

عنوان: شناخت محیط داخلی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هم‌جوار (جلد چهارم)

نویسندگان: غلامرضا ملکی - مسعود مصدق - حسن قاضی - سهیل محمد زهرایی

ویراستار: وحید سجادی اصیل

ناظر چاپ: سامان آزاد

طراح جلد: علیرضا قانع

صفحه آرای: مهدی معین زاده

ناشر: انتشارات دافوس آجا

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۳۰۱ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۵۸۰/۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۱۴۱۹۱ - ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می‌باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

۲۳	فصل یکم: اصول شناسایی محور
۲۴	مقدمه
۲۵	جغرافیای سرزمین
۲۶	جغرافیای سرزمین به عنوان شناخت پایه‌ای از محیط
۲۷	مفهوم محیط در جغرافیای سرزمین
۲۹	اصول و لوازم شناسایی محور
۳۰	منابع اطلاعاتی
۳۱	تعریف شناسایی
۳۱	تعریف محور از جنبه‌های مختلف
۳۱	تعریف شناسایی محور
۳۲	منظور از مأموریت شناسایی محور
۳۲	شناسایی هوایی محور شهر و نقاط حساس
۳۳	عرض معبر شناسایی
۳۴	برخی کاربردهای نظامی شناسایی محور
۳۴	خصوصیات نقاط مبدأ و انتهای
۳۵	اعضای تیم شناسایی
۳۷	راهنمایی‌های کلی جهت سازمان دادن تیم‌های شناسایی
۳۷	نقاط حساس
۳۹	تهیه عکس
۳۹	تعاریف و اصطلاحات فنی
۴۴	طبقه‌بندی شییه‌ها از نظر قابلیت عبور خودروهای نظامی
۴۴	حجم عبور و مرور
۴۴	وضعیت سطح زمین از لحاظ رطوبت
۴۵	ارزش مسیرها
۴۵	طبقه‌بندی راه‌ها از نظر اوضاع جوی
۴۵	رودخانه و عملیات عبور خودروها از گذار

۴۵	اجزای تشکیل دهنده جاده
۴۶	انواع جاده
۴۶	شناسایی زمینهای مخصوص
۴۷	تحرک خارج از جاده
۵۴	کورهای راهها و راههای مالرو
۵۴	عوامل مؤثر در شناسایی کورهای راهها و راههای مالرو
۵۵	فصل دوم: استان‌های مرکز، جنوب و جنوب شرق کشور
۵۶	استان چهارمحال و بختیاری
۵۶	وسعت و موقعیت جغرافیایی استان
۵۷	تقسیمات سیاسی استان
۵۷	ویژگی‌های طبیعی استان
۶۱	ناهمواری‌های استان و نحوه شکل‌گیری آن‌ها
۶۳	مخاطرات طبیعی و راه‌های مقابله با آن‌ها
۶۵	مسائل زیست محیطی استان
۶۷	جغرافیای انسانی استان چهارمحال و بختیاری
۶۹	جمعیت استان
۷۰	وضعیت فرهنگی استان
۷۳	پیشینه تاریخی استان
۷۶	وضعیت اقتصادی استان
۸۳	استان قم
۸۳	وسعت و موقعیت جغرافیایی استان
۸۴	تقسیمات سیاسی استان
۸۴	تاریخچه مختصر استان
۸۴	ناهمواری‌های استان
۸۷	مسائل و مشکلات محیطی استان
۸۸	مسائل زیست محیطی استان
۹۱	شیوه‌های زندگی در استان

۹۳	تصاویر ماهواره‌ای استان قم
۹۴	زمین‌شناسی استان قم
۹۴	ناهمواری‌های استان
۹۶	آب‌وهوای استان
۹۸	جمعیت استان
۹۹	فرهنگ عامه استان
۱۰۱	استان اصفهان
۱۰۱	وسعت و موقعیت جغرافیایی استان
۱۰۲	تقسیمات سیاسی استان
۱۰۲	ناهمواری‌های استان
۱۰۷	آب‌وهوای استان
۱۰۹	شیوه‌های زندگی در استان
۱۱۳	جمعیت استان
۱۱۵	مسائل و مشکلات زیست‌محیطی استان
۱۱۸	استان سیستان و بلوچستان
۱۱۸	وسعت و موقعیت جغرافیایی استان
۱۱۹	تقسیمات سیاسی استان
۱۲۰	ناهمواری‌های استان
۱۲۱	مسائل محیط زیستی در استان
۱۲۲	شیوه‌های زندگی در استان
۱۲۴	ساختار روستاهای استان
۱۲۵	چگونگی شکل‌گیری شهرهای استان
۱۲۶	ویژگی‌های دما و بارش در استان
۱۲۸	وضعیت فرهنگی استان
۱۳۱	وضعیت اقتصادی استان
۱۳۳	وضعیت تاریخی استان

خداوند جان جهان و جهان، نمود خداوند است

پیشگفتار

دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران که به اختصار «دافوس» خوانده می‌شود، در ایران به‌عنوان بالاترین مرجع دانشگاه‌های نظامی کشور با ارائه آموزش‌های تخصصی و با روش‌های عملی در مقاطع کارشناسی ارشد رشته مدیریت دفاعی و دکتری فرماندهی عملیات مشترک و مرکب منطبق بر قوانین و مقررات وزارت علوم و فناوری و با فلسفه وجودی خود، مبنی بر آموزش افسران ارشد نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه افسران ارشد ارتش، جهت تصدی آن‌ها در مشاغل میانی و عالی سازمان‌های نظامی کشور فعالیت‌های منسجمی را انجام داده و در این مسیر دارای تجربیات بسیار ارزشمندی نیز می‌باشد.

این دانشگاه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز عالی تحصیلات تکمیلی همواره نقش بی‌بدیلی در ارائه آموزش‌های تخصصی نظامی داشته که این اقدام به تربیت فرماندهان و مدیران متعهد و کارآمد منجر گردیده است. باید خاطر نشان کرد، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران از دیرباز در راستای مأموریت خطیر خویش همواره به‌عنوان رکن اصلی آموزش افسران ارشد آجا، سایر نیروهای مسلح و کشورهای دوست و هم‌پیمان، تمام همت و تلاش خود را به کار گرفته تا ضمن برافراشته نگه‌داشتن پرچم فروزان علم و دانش نظامی با بهره‌گیری از اندیشمندان و استادان پیشکسوت (که دوران دفاع مقدس را تجربه نموده‌اند) و استادان سازمانی خود، در کسب علم و دانش، اندیشه نظامی را گسترش داده و با ارائه آموزش‌های تخصصی و عملی، فرماندهانی، مدیر و مدبر، با تفکر عمیق نظامی تربیت نماید. کیفیت و انسجام آموزش در دافوس آجا نه تنها تاکنون موجب تعلیم فرماندهانی بزرگ از جمله امیران شهیدی که دانش آموخته این دانشگاه بوده‌اند عبارت‌اند از سپهبد محمدولی قرنی، سرتیپ‌ایرج نصرت آزاد، سرتیپ ولی‌الله فلاحی، سرهنگ حسن آشناسان، سرتیپ قاسم علی ظهیرزاد، سرهنگ نورالدین مکی، سرتیپ اصغر حاتمی و مسئولین و مقامات ارشد ارتش و بعضی از مقامات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که در دانشگاه فرماندهی و ستاد تحصیل نموده‌اند عبارت‌اند از: سرلشکر عبدالرحیم موسوی، سرلشکر یدالله حسینی سعدی، سرلشکر عطاالله صالحی، سرتیپ محمدحسین دادرس، دریادار

حبيب الله سيارى، سردار حسين سلامى، سردار اسماعيل احمدى مقدم و سردار محمد سوداگر همچنين اين دانشگاه امر آموزش موجب سرفرازى و اقتدار نيروهاى مسلح مى باشد.

بدین ترتیب، دافوس آجا درواقع الگویی مناسب برای دانشگاه‌های مأموریت محور، به‌ویژه دانشگاه‌های نظامی در سطح منطقه و جهان محسوب می‌گردد. الگویی که در گذشته و هم‌اکنون آثار و پیامدها و ثمرات ارزشمند آن کاملاً مشهود است. دانش‌آموختگان این دانشگاه نه تنها از پیشگامان عرصه دفاع از کيان و حدود و ثغور کشور در طول سال‌های دفاع مقدس بودند، بلکه در زمینه علم خوش درخشیده و اکنون این دانشگاه به‌عنوان مرجع علمی و دانش نظامی، پاسخگویی تمام نیازمندی‌های کشور در رابطه با مقابله با هرگونه تهدید منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای می‌باشد؛ بنابراین آموزش نظامی را می‌توان مقوله‌ای محوری دانست که به اقتدار و امنیت کشور می‌انجامد. در چارچوب این معنا، دافوس آجا در مسیر تعالی و اصلاح نظام آموزشی خود هرساله با سنجش و برآورد نیازهای آموزشی نیروهای مسلح، آجا و برآورد تهدیدات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و سایر عوامل مؤثر در تدوین عناوین و سرفصل‌های آموزشی بازنگری و بر اساس منطق و استدلال لازم نسبت به توسعه متون و ترویج آن اقدامات لازم را پیش‌بینی می‌کند.

با توجه به آنچه بیان گردید، یکی از دروس این دانشگاه که از درجه بسیار بالایی نیز برخوردار است، تحت عنوان شناخت محیط داخلی و پیرامونی کشور ارائه می‌شود. این دانشجویان در قالب گروه‌های پژوهشی به اقصا نقاط کشور اعزام تا با حضور در محیط واقعی نسبت به شناخت عملی و برآوردهای استراتژیک از وضعیت‌های جغرافیایی، نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور پهناورمان پرداخته تا تجربیات لازم را در این حوزه وسیع و گسترده کسب نمایند. بنابراین مبنا و محور تهیه و تدوین این کتاب در حوزه مطالعات استراتژیک قرار دارد که با محوریت جغرافیا و تبیین روابط متقابل انسان و محیط انجام گردیده است. امروز برآوردهای استراتژیک به مسائلی اطلاق می‌شود که اهمیت حیاتی و بنیادین دارد به‌طوری‌که بی‌توجهی به آن حیات اجتماعی ملت‌ها را در معرض خطر قرار می‌دهد. این در حالی است که می‌دانیم نگرش علمی به مطالعات و برآوردهای استراتژیک به شکل امروز آن حداکثر به فاصله میان دو جنگ جهانی بازمی‌گردد. این رهیافت که در مراحل اولیه خود تنها به برآورد قدرت نظامی محدود بود، امروز به بررسی، شناسایی و تجزیه و تحلیل محیط داخلی و خارجی هر ساختار سیاسی اختصاص یافته تا در روند خود اهداف ملّی را نیز تأمین نماید. در این میان ایران به‌عنوان کشوری با پیشینه بسیار طولانی

که به‌رغم فراز و نشیب‌های فراوان، همواره به شیوه‌های گوناگون موجودیت خود را حفظ نموده است، همچنان با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی خود با بحران‌های زیادی روبرو می‌باشد. هجوم‌های پی‌درپی به ایران در سراسر حیات سیاسی خود، درگیری در بیشتر رویدادهای مهم جهانی، درگیری در هر دو جنگ جهانی به‌رغم اعلام بی‌طرفی، درگیر شدن در طولانی‌ترین جنگ معاصر و حضور نیروهای نظامی قدرت‌های جهان در محیط پیرامونی از پیامدهای این موقعیت است. مجموعه این عوامل، تعدد همسایگان و وجود انواع تهدیدات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بر ضرورت شناسایی و برآورد استراتژیک محیط داخلی و پیرامونی کشور جمهوری اسلامی ایران افزوده و این مهم بعد از انقلاب اسلامی و تحت تأثیر تحولات جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، دشمنی و حضور قوای نظامی کشورهای قدرتمند جهان از جمله آمریکا، چرخشی اساسی را در مطالعات استراتژیکی به وجود آورده است؛ یعنی شکل‌گیری بنیان‌های مطالعات و برآورد استراتژیک محیط داخلی و پیرامونی امروز از گذشته از درجه اهمیت و ضرورت بیشتری برخوردار است.

بدین ترتیب در این مجموعه پنج‌جلدی که هر مجلد دربرگیرنده سه فصل شامل مبانی شناسایی محور، شناخت ویژگی‌های محیطی (سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و تاریخی) و فصل سوم مشتمل بر شناسایی ویژگی‌های محیطی کشورهای پیرامونی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. از این‌رو تلاش گردیده است، علاوه بر آشنایی با مبانی دانش محورشناسی تا حدود زیادی به ظرفیت‌های جغرافیایی، نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مختلف کشور و مناطق پیرامونی و نواحی مرزی کشورهای هم‌جوار پرداخته شود. شایان‌ذکر است تهیه و تدوین این مجموعه در اجرای سیاست‌ها و اهداف آموزشی و پژوهشی دانشگاه مبنی بر تولید و مستندسازی کتب آموزشی و کمک‌آموزشی تدوین گردیده است. باشد تا از این طریق، گوشه‌ای از نیازمندی‌های آموزشی و پژوهشی استادان و دانشجویان فرهیخته دانشگاه و سایر علاقه‌مندان به مطالعات حوزه ایران‌شناسی تأمین گردد. در این راستا علاوه بر استفاده از درس آموخته‌های حاصله از تدریس این درس که توسط استادان دافوس طی سالیان متمادی حاصل گردیده و به انباشته دانش موردنیاز در این خصوص منجر گردیده است، از کتب و نشریات معتبر مرتبط با موضوع و همچنین نقطه نظرات متخصصان نظامی، دانش‌آموختگان رشته مدیریت استراتژیک و اندیشمندان عرصه جغرافیا، اقتصاد و فرهنگ نیز استفاده شده است؛ که بر خود لازم می‌دانیم از کلیه استادان و فرهیختگانی که ما را در این مسیر یاری نمودند، تشکر و قدردانی نمائیم.